

СЕКЦІЯ 4 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 658.589

Задорожнюк Н.О.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічних систем і управління
інноваційним розвитком
Одеського національного політехнічного університету

Кашуба О.О.
студентка
Одеського національного політехнічного університету

ШЛЯХИ ТА НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена питанням активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні. Визначено ключові проблеми, що перешкоджають здійсненню інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Запропоновано шляхи та напрями активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні. Сформований перелік економічних умов для здійснення інноваційної діяльності. Запропоновано схематичне відображення ключових проблем, шляхів і напрямів активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні у сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: інноваційна діяльність, активізація, економічні умови, фінансування, інноваційний потенціал.

Задорожнюк Н.А., Кашуба А.А. ПУТИ И НАПРАВЛЕНИЯ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ

Статья посвящена вопросам активизации инновационной деятельности предприятий в Украине. Определены ключевые проблемы, препятствующие осуществлению инновационной деятельности отечественных предприятий. Предложены пути и направления активизации инновационной деятельности предприятий в Украине. Сформирован перечень экономических условий для осуществления инновационной деятельности. Предложено схематическое отображение ключевых проблем, путей и направлений активизации инновационной деятельности предприятий в Украине в современных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: инновационная деятельность, активизация, экономические условия, финансирование, инновационный потенциал.

Zadorozhnyuk N.O., Kaszuba O.O. WAYS AND DIRECTIONS ENHANCING INNOVATION ENTERPRISES IN UKRAINE

The article is devoted to intensification of innovation activity in Ukraine. The key challenges impeding the implementation of innovation of domestic enterprises. The ways and directions of activation of innovative activity of enterprises in Ukraine. The existing list of conditions for economic innovation. A schematic display of key issues, options and directions activation of innovative activity of enterprises in Ukraine in the current economic conditions.

Keywords: innovation, revitalization, economic conditions, funding innovative potential.

Постановка проблеми. Будь-яка держава прагне створити сприятливі умови для забезпечення економічної стабільності та розвитку національної економіки. Одним із найбільш ефективних напрямів цього розвитку є активна інноваційна діяльність підприємств різних секторів економіки. На жаль, для України активізація інноваційної діяльності вітчизняних підприємств є вкрай важливою проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні дослідження інноваційної діяльності підприємства наведені у роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Так, наприклад, у працях Н.М. Глазюка та А.М. Бондаренка розглянуто ключові проблеми, пов'язані з інноваційною діяльністю підприємств, та запропоновано шляхи їх вирішення [1-2]. У роботах В.І. Карюк та А.І. Сухокурова особливу увагу приділено інноваційній діяльності персоналу та її стимулюванню у сучасних умовах [3-4]. У дослідженнях О.Є. Герасимова та Є.Ф. Пеліхова розглядається ефективність інноваційної діяльності та проблеми, які перешкоджають її підвищенню [5-6]. У працях С.П. Тітова, К.В. Яровенко та П.С. Харіва досліджуються інноваційні процеси, визначаються методи їх оцінки та напрямки

їх активізації [7-8]. У роботах Л.І. Волошина та А.Б. Замириги значна увага приділяється питанням фінансування інноваційної діяльності [9-10]. Проте аналіз сучасної наукової літератури свідчить про недостатність теоретичних досліджень щодо формування шляхів і напрямів активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні з урахуванням сучасних умов.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає у визначенні шляхів та напрямів активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для виникнення інноваційної діяльності на рівні підприємства необхідна наявність фундаментальних передумов її активізації, які наведено на рисунку 1.

Можна виділити такі передумови активізації інноваційної діяльності підприємств:

1. Конкуренція між підприємствами, яка постійно посилюється та загострюється.
2. Мінливий попит споживачів, який базується на змінних потребах та перевагах людей.
3. Швидкий розвиток і диверсифікація нових технологій, особливо виробничих та інформаційних.

4. Поширення креативного мислення та впровадження інноваційного потенціалу.

На основі [11] сформувано перелік основних економічних умов для здійснення інноваційної діяльності підприємства:

1. Потреба підприємства в активізації інноваційної діяльності, пов'язана з тенденціями економічного розвитку національної та світової господарських систем.

2. Існування відповідних науково-технічних відкриттів і винаходів, тобто пропозиція винаходів з боку зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства.

3. Єдність технологічних, економічних, наукових та соціальних змін, яка дозволить активізувати потенціал суспільства.

4. Наявність ресурсних можливостей національної економіки і окремо кожного підприємства. Раціональне використання ресурсів сприяє інтенсивному розвитку економіки в цілому і кожного підприємства зокрема.

5. Значне зниження норми прибутку. У період кризи спостерігається надзвичайно низький рівень прибутку і максимальний рівень інноваційної активності підприємств. Надлишок потужностей, невикористання інтелектуального та трудового потенціалу, стагнація базових галузей обумовлюють нагальну потребу в корінній модернізації та створенні нових галузей (підгалузей) і виробництв.

6. Створення умов для формування висхідної хвилі циклу М. Кондратьєва. Активність інноваційної діяльності підвищується в період формування висхідної хвилі циклу [11], оскільки наявність всіх попередніх економічних умов для здійснення інноваційної діяльності підприємства і підвищення їх впливу відзначається саме в цей період. Висхідна хвиля циклу М. Кондратьєва характеризується активізацією винахідницької діяльності під тиском ринкового попиту (гіпотеза економічного ефекту) та технологічного прориву (гіпотеза технологічного поштовху).

Усі розглянуті вище економічні умови впливають на здійснення інноваційної діяльності підприємства та обов'язково функціонують комплексно і взаємозумовлено, як одна зі складових інноваційної діяльності.

Щодо дослідження інноваційної діяльності підприємств в Україні, то більшість експертів-науковців визначають її, як кризову, що не відповідає сучасному рівню розвитку інноваційних процесів в країнах, для яких інноваційний розвиток є ключовим аспектом економічної стратегії. Про низьку інноваційну активність українських підприємств свідчать показники обсягів реалізованої інноваційної продукції в Україні за останні роки. Варто зазначити, що у загальному обсязі промислової продукції в країнах

Європейського Союзу 75% мають ознаки інновацій, а в Україні лише близько 3%. Крім цього, спостерігається стримке зниження рівня наукомісткості вітчизняної продукції, внаслідок чого українська продукція стає менш конкурентоспроможною [1].

Виникає необхідність у визначенні ключових проблем, пов'язаних з інноваційною діяльністю в Україні. Це:

1. Недосконалість законодавчої бази України, особливо у сфері інноваційної діяльності та правового захисту її результатів. Недоліком законодавства України є нескоординованість законодавчих актів між собою та їх невідповідність складній економічній ситуації в країні. Нормативно-правова база регулювання інноваційної діяльності в Україні є фрагментарною, суперечливою, що свідчить про її недосконалість. Виконання прийнятих законів в інноваційній сфері є незадовільним. У діючому законодавстві домінують численні підзаконні нормативно-правові акти. Проблемним також є питання теоретико-правового обґрунтування концепцій модернізації інноваційної системи України, а також визначення підходів та механізмів щодо її реалізації.

2. Обмеження джерел фінансування, що пов'язано з фінансово-економічною нестабільністю в державі, кризовим станом більшості підприємств та бойовими діями на сході країни. Відсутність власних коштів у підприємств для фінансування інновацій обумовлена високими кредитними ставками, неспроможністю отримати довгострокові кредити, масовим банкрутством банків тощо. Все це є одним із стримуючих факторів здійснення інноваційної діяльності підприємств України.

3. Неefективне використання коштів органами виконавчої влади на різних рівнях управління для інноваційної трансформації. Одночасно недержавні комерційні структури не зацікавлені в здійсненні довгострокових проектів, що забезпечували б базові технологічні зміни.

4. Не повне інформаційне забезпечення інноваційних процесів. Вільний доступ до інформації про об'єкти інтелектуальної власності, можливості їх комерціалізації може стати тим інструментом, що призведе до активізації інноваційної діяльності українських підприємств. На жаль, сьогодні в Україні немає інструментів розвитку інноватики.

5. Формування креативних кадрів та відповідних спеціалістів. Основним протиріччям в сфері інноваційної діяльності України є те, що, з одного боку, наявність досить високого інноваційного потенціалу, а з іншого – структура економіки і механізми господарювання, які цей потенціал не сприймають. Інноваційна проблема сьогодні – це не лише проблема фінансів та інституцій, але і проблема людського капіталу – підготувати кваліфікованого фахівця без тісного контакту із виробництвом неможливо.

Відповідно до визначених проблем можливо визначити шляхи та напрями активізації інноваційної діяльності в Україні:

- формування якісно нової організації взаємозв'язків і взаємодії між усіма учасниками інноваційного процесу, встановлення нових функцій за відповідними органами управління як на державному, так і регіональному рівнях;

Рис. 1. Фундаментальні передумови активізації інноваційної діяльності підприємств

- створення ринку інноваційної продукції, на якому має бути забезпечений належний рівень захисту інтелектуальної власності;

- пільгове оподаткування підприємств-інноваторів, повне або часткове відшкодування витрат державою на розробку інновацій, участь у спеціальних державних програмах допомоги з впровадження інновацій, держзамовлення на інноваційну продукцію;

- створення ефективної системи інноваційного кредитування (застосування кредитування малого інноваційного підприємництва під гарантії великих підприємств, зменшення відсоткової ставки за інноваційними кредитами);

- надання безвідсоткових кредитів чи кредитів на пільгових умовах малим підприємствам, що займаються науковими розробками;

- використання досвіду країн з розвинутою економікою, де значного поширення набуває кредитування й інвестування малих підприємств так званими «бізнес-ангелами» – суб'єктами підприємницької діяльності, які ризикують невеликою часткою капіталу, сподіваючись на багаторазове збільшення вкладених коштів [2];

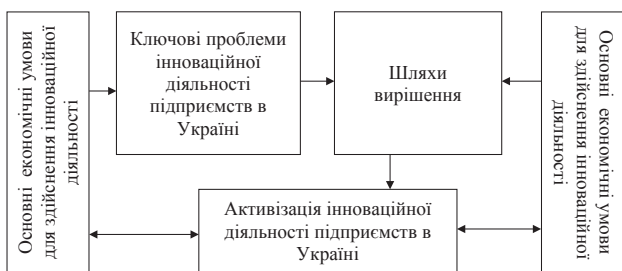
- у банківській системі розширення ресурсної бази, це призведе до ефективного використання кредитних ресурсів не тільки на поповнення обігових коштів, а і на реалізацію інноваційних проектів малим бізнесом тощо;

- мотивація інноваційної діяльності підприємств з боку держави – підготовка кадрів, менеджерів інноваційної діяльності, у структуру підприємства включення інноваційно-інформаційних центрів, запровадження електронних комунікацій, програм широкого залучення працівників з креативним мисленням;

- впровадження у першу чергу наукових розробок вітчизняних науковців;

- активне співробітництво органів влади як між собою, так і з підприємницькими, науковими і бізнес-освітніми секторами національної економіки.

На основі вищевикладеного запропоновано схематичне відображення ключових проблем, шляхів і напрямів активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні у сучасних умовах господарювання (рис. 2).

Рис. 2. Схематичне відображення ключових проблем, шляхів і напрямів активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні у сучасних умовах господарювання

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити такі висновки:

1. Проведений аналіз останніх публікацій українських та зарубіжних вчених дозволив виявити необхідність подальших досліджень у напрямі активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні у сучасних умовах господарювання.

2. Виділено фундаментальні передумови активізації інноваційної діяльності підприємств, а

саме: посилення конкуренції між підприємствами; стрімко-змінний попит споживачів на товари та послуги; швидкий розвиток і диверсифікація нових технологій, особливо виробничих та інформаційних; поширення креативного мислення та впровадження інноваційного потенціалу.

3. Сформовано перелік основних економічних умов для здійснення інноваційної діяльності підприємства: попит на інноваційні товари та послуги;

існування відповідних науково-технічних відкриттів і винаходів; єдність технологічних, економічних, наукових та соціальних змін для активізації потенціалу суспільства; наявність ресурсних можливостей національної економіки і окремо кожного підприємства; значне зниження норми прибутку та недовикористання інтелектуального та трудового потенціалу; створення умов для формування висхідної хвилі циклу М. Кондратьєва.

4. Визначено ключові проблеми, що перешкоджають здійсненню інноваційної діяльності вітчизняних підприємств: недосконалість законодавчої бази України, особливо в сфері інноваційної діяльності та правового захисту її результатів; обмеження джерел фінансування інновацій; неефективне використання коштів органами виконавчої влади на інноваційні трансформації; не повне інформаційне забезпечення інноваційних процесів; формування креативних кадрів та відповідних спеціалістів.

5. Запропоновано шляхи та напрями активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні, а саме: формування якісно нової організації взаємозв'язків і взаємодії між усіма учасниками інноваційного процесу; створення «юридично захищеного» ринку інноваційної продукції; державна фінансова підтримка підприємств-інноваторів; мотивація інноваційної діяльності підприємств з боку держави; впровадження у першу чергу наукових розробок вітчизняних науковців; активне співробітництво органів влади як між собою, так і з підприємницькими, науковими і бізнес-освітніми секторами національної економіки.

6. Запропоновано схематичне відображення ключових проблем, шляхів і напрямків активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні у сучасних умовах господарювання. Це дозволяє наглядно розглянути реальну ситуацію в країні у сфері інноваційної діяльності та дослідити можливі шляхи її покращення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галазюк Н.М. Інноваційна діяльність в Україні: проблеми та шляхи її активізації / Н. М. Галазюк // Управління інноваційним процесом в Україні: налагодження взаємодії між учасниками : тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, МІРУ-2014, 22-23 травня 2014 р. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – С. 16-17.
2. Бондаренко А.М. Шляхи активізації інноваційної діяльності підприємств / А.М. Бондаренко // Молодий вчений: наук. журнал, серія: Економічні науки: Видавничий дім «Гельветика», Херсон. – 2015. – Вип. 2(17). – С. 113-116.
3. Карюк В.І. Формування економічного стимулювання інноваційної діяльності персоналу підприємств / В.І. Карюк // Україна: аспекти праці. – 2012. – № 2. – С. 42-46.
4. Сухоруков А.І. Економіка та організація інноваційної діяльності / А.І. Сухоруков. – К., 2005. – 342 с.
5. Герасимов А.Е. Проблемы повышения эффективности инновационной деятельности / А.Е. Герасимов // Инновации. – 2001. – № 1-2.
6. Пелихов Е.Ф. Экономическая эффективность инноваций : [монография] / Е.Ф. Пелихов ; Нар. укр. акад. – Х. : Изд-во НУА, 2005. – 167 с.

7. Тітова С.П., Яровенко К.В. Шляхи та напрямки активізації інноваційних процесів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2008dec/5_titova.php.
8. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів / П.С. Харів. – Тернопіль : Економічна думка, 2003. – 456 с.
9. Волошин Л.І. Фінансова політика держави з питань розвитку інфраструктури інноваційної діяльності / Л.І. Волошин // Наукові записки. Серія «Економіка». – 2010. – Вип. 14. – С. 347-353.
10. Замрига А.Б. Роль фінансування в інноваційному процесі / А.Б. Замрига // Збірник наукових праць. Економічний дискус. – 2014. – № 2. – С. 117.
11. Близнюк Т.П. Инновационная деятельность предприятия и ее составляющие / Т.П. Близнюк // Бизнес-информ. – 2007. – № 1(9). – С. 71-74.

УДК 330.341

Замазій О.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку й аудиту
Хмельницького національного університету

ЗЛИТТЯ/ПОГЛИНАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗРОСТАННЯ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проаналізовано сучасні тенденції злиття та поглинання на світовому і вітчизняному ринках. Досліджено чинники і мотиви інтеграційних процесів. Зазначено, що одним із ключових мотивів інтеграції є не стільки прагнення підприємств отримати контроль над ринком, скільки формування споживчого попиту.

Ключові слова: злиття та поглинання, інтеграція, вертикальна інтеграція, горизонтальна інтеграція, споживчий попит.

Замазий О.В. СЛИЯНИЯ/ПОГЛОЩЕНИЯ КАК МЕХАНИЗМ РОСТА СОВРЕМЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Проанализированы современные тенденции слияния и поглощения на мировом и отечественном рынках. Исследованы факторы и мотивы интеграционных процессов. Отмечено, что одним из ключевых мотивов интеграции является не столько стремление предприятий получить контроль над рынком, сколько формирование потребительского спроса.

Ключевые слова: слияния и поглощения, интеграция, вертикальная интеграция, горизонтальная интеграция, потребительский спрос.

Zamazii O.V. AS A MECHANISM OF GROWTH OF MODERN ENTERPRISES

Modern trends of mergers and acquisitions in the global and domestic markets were analyzed. The factors and motives of integration processes were isledovany. It was noted that one of the key motives for the integration is not so much the desire of companies to gain control over the market, as the formation of consumer demand.

Keywords: mergers and acquisitions, integration, vertical integration, horizontal integration, consumer demand.

Постановка проблеми. Проблеми управління зростанням суб'єктів господарювання є найбільш обговорюваними в сучасній теорії і практиці підприємництва. Причиною цього є посилення конкуренції між виробниками товарів і послуг на більшості сегментів ринку, внаслідок чого проблема зростання бізнесу фактично розглядається з позицій забезпечення його виживання в довгостроковій перспективі. До того ж зменшення ролі національних урядів у регулюванні макроекономічних процесів, зумовлене зобов'язаннями участі країн у СОТ та інших наддержавних утвореннях, спричинило зменшення захисних бар'єрів для товаровиробників на внутрішніх ринках і зміцнення позицій у конкурентній боротьбі потужних транснаціональних корпорацій та їх домінування на більшості сегментів ринку у світовому економічному просторі. Очевидно, що чим більшою є компанія, чим більшою кількістю обмежених ресурсів вона володіє, тим більшою мірою вона може впливати в своїх інтересах на ринкове оточення. Отже, тим більше шансів у неї підтримувати позитивну динаміку свого зростання. І практика це підтверджує – значна кількість великих компаній показує високі темпи свого зростання навіть у не зовсім сприятливі для загального економічного розвитку періоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тенденції світових інтеграційних процесів, що відбуваються у всіх галузях економічної діяльності, **впливають** і на вітчизняних товаровиробників. Так,

включення ними у процес глобалізації спостерігається через переймання зарубіжного досвіду, використання новітніх технологій розвитку бізнесу. Це можливо за умови застосування конкретних і ефективних заходів, пов'язаних здебільшого із злиттям/поглинанням. Серед наукових доробок, що досліджують теоретичні основи процесів злиття та поглинання, їх умови, форми, доцільно виділити роботи таких економістів, як Г. Антонова, І. Владимирової, В. Дементьева, М. Войнаренка, А. Максименка, В. Захарченка, О. Озарині, С. Савчука та ін. [1-7]. Таким чином, розглядаючи для українських підприємств злиття/поглинання як один із можливих способів за найбільш короткий строк збільшити капіталізацію, активна увага їхніх досліджень націлена на зміцнення конкурентних позицій на ринку для підвищення інвестиційних можливостей вітчизняних підприємств. Залишається ж відкритим питання розбудови відповідного правового поля, коли домінування на ринку великих корпорацій суттєво ускладнює шанси зростати для інших його учасників.

Постановка завдання. На основі викладеного метою статті є дослідження процесів злиття і поглинання, що створюють можливості для підвищення не лише міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, але й за умови дотримання загальносвітових та впровадження національних правил і норм проведення інтеграційних процесів сприяють росту масштабів виробництва.